

نهاد مخابرات در عصر ناصری و تأثیر بر ساختار قدرت سیاسی

سیروس شمس‌دورباش

انتشارات رامان سخا

سرشناسه	عرشی دورباش، سیروس، ۱۳۵۴-
عنوان و نام پدیدآور	نهاد صدارت در عصر ناصری و تاثیر بر ساختار قدرت سیاسی/ سیروس عرشی دورباش.
مشخصات نشر	تهران: رامن سخن، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۱۲۸ ص؛ ۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.
فروست	علوم اجتماعی، تاریخ.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۷۱۴۳۵-۸
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	سازمان‌های دولتی -- ایران -- تاریخ
موضوع	Administrative agencies -- Iran -- History
موضوع	سازمان‌های دولتی -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۳ق.
موضوع	th century ^{۱۹} Administrative agencies -- Iran -- History --
موضوع	قدرت (علوم اجتماعی) -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۳ق.
موضوع	th century ^{۱۹} Power (Social sciences) -- Iran -- History --
موضوع	نخست‌وزیران -- ایران -- قرن ۱۳ق.
موضوع	th century ^{۱۹} Prime ministers -- Iran --
موضوع	ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق.
موضوع	Iran -- History -- Qajars, ۱۷۷۹-۱۹۲۵
موضوع	ایران -- سیاست و حکومت -- ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق.
موضوع	Iran -- Politics and government -- ۱۷۷۹-۱۹۲۵
رده بندی کنگره	[DSR]
رده بندی دیویی	JQ۱۷۷
شماره کتابشناسی ملی	۱۳۵/۵۵
	۷۳۰۰۱۷۷

آدرس: تهران خیابان اسفلاط - خیابان ۱۲ فروردین

تلفن: ۰۲۱-۱۳۵۹۴۰۶۸

نهاد صدارت در عصر ناصری و تاثیر بر ساختار قدرت

نویسنده: سیروس عرشی دورباش

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۱۴-۳۵-۸

انتشارات: تهران رامن سخن

نوبت چاپ: یکم، پاییز ۱۳۹۹

چاپ: مهرگان

تیراژ: ۲۰۰ عدد

نرخ: ۷۰۰۰ تومان

تمام حق و حقوق این کتاب برای مؤلف محفوظ می‌باشد.

فصل اول : کلیات و نحوه پژوهش

فصل دوم : صدارت و جایگاه آن در تشکیلات اداری بعد از اسلام تا اول حکومت قاجاری

صدارت و سازمانهای اداری ایران در قرن اول و دوم هجری

صدارت و سازمانهای اداری ایران در دوره سامانیان

صدارت و سازمانهای اداری ایران در دوره غزنویان و سلجوقیان

صدارت و سازمانهای اداری ایران در دوره ایلخانیان

صدارت و سازمانهای اداری ایران در دوره صفویه

صدارت و سازمانهای اداری ایران در دوره افشاریه و زندیه

فصل سوم : تشکیلات و سازمانهای اداری از آقا محمدخان تا آغاز سلطنت ناصری

تشکیلات و سازمانهای اداری در دوره آقا محمد خان

صدارت حاج ابراهیم کبیر

تشکیلات و سازمانهای اداری در دوره فتحعلی شاه

صدارت میرزا شفیع مازندرانی

صدارت حاج محمد حسین صدر اصفهانی

صدارت عبدالله خان (امین الدوله)

الهیار خان آصف الدوله

تشکیلات و سازمانهای اداری در دوره محمد شاه

صدارت میرزا ابوالقاسم قائم مقام فراهانی

صدارت حاج میرزا آغاسی

فصل چهارم : تشکیلات و سازمانهای اداری در دوره ناصرالدین شاه

نگاهی به شخصیت ناصرالدین شاه

اوضاع سیاسی و اجتماعی و اقتصادی ایران هنگام روی کار آمدن ناصرالدین شاه

اوضاع سیاسی و اجتماعی و اقتصادی ایران در عصر ناصری

تشکیلات و سازمانهای اداری در عصر ناصری

فصل پنجم : صدارت و جایگاه و کار کرد آن در ساختار اداری دولت ناصری

تعریف نهادها و کارکردهای آن

صدارت یا وزارت

تاریخچه وظایف وزارت یا صدارت در ایران

شکل وزارتخانه‌ها

اصول ترتیب وزارتخانه‌ها

وزارتخانه‌های موجود زیر نظر صدارت عظمی در عصر ناصری

فصل ششم: نقش و تأثیر گذاری صدراعظم‌های در ساختار اداری و سیاسی دوره ناصری

حدود و اختیارات صدراعظم‌ها

تأثیر صدراعظم‌ها در ساختار اداری و سیاسی در کشور

اقدامات اصلاحی امیر کبیر

ارتباط صدراعظم با وزرای تابعه خود

تداخل اختیارات شاه، دستگاه‌های حکومتی

ارتباط صدراعظم‌های ناصری با کشورهای نفوذگر در ایران

فصل هفتم: شرح مختصری از صدراعظم‌های عصر قاجاری

میرزا تقی خان (فراهانی) امیر کبیر

میرزا آقا خان نوری (اعتمادالدوله)

میرزا محمد خان سپهسالار

حاج میرزا حسین خان سپهسالار قزوینی مشیرالدوله

میرزا یوسف مستوفی الممالک

میرزا علی اصغر خان امین السلطان

فساد اخلاقی رجال و روحانیون، تجملات درباری، ناپسامانیهای اجتماعی و اختلاف شدید طبقاتی، هرج و مرج و ناامنی، جنگهای طولانی و فرسایشی، ارتش ناپسامان، انحطاط کشاورزی و زراعت و تجارت موجب شد که وضع ایران دچار آشفتگی شده و دولت ساسانی مستعد شکست در مقابل اعراب تاب تحمل نیاورده و تن به شکست سخت دهد و ایران زیر سیطره آنها در دوره خلفای راشدین، و امویان و عباسیان قرار گیرد.

بنابراین می‌توان گفت در ایران آن زمان هر کسی که منصب حکومت و حکومت‌داری را در اختیار داشته، وزارت و عنوان وزیری با ماهیت وجودی خود در کنار او بوده است و کسانی که به حکومت سیاسی و مقام اول سیاست نائل گشتند به گروه فرهیخته و توانمند جامعه همان وزیران و دیوانیان نیاز داشته و از وجود آنان بهره می‌جستند.

باید اذعان کرد به طور کلی ترقی و تعالی و یا تنزل و سقوط مملکتی به دست صدراعظم و وزیران تابعه او بودند چرا که اندیشه و تفکر صدراعظم‌ها در اجرای برنامه‌های مرفعی با افول همه جانبه برای یک مملکت یک مسئله حیاتی است و اگر مملکتی به ری ترقی گام نهاد و یا به سوی قهقرا سوق داده شد در این میان نقش صدراعظم و اعضای کابینه (وزیران) او حیاتی و حائز اهمیت بوده است. همچنانکه در تعریف وزیر آمده است: که وزیر به عنوان معاون و مشاور در اداره امور عنوان گردیده در قرائن مجید ترسیم است.

k

بعل ای وزیراً من اهل هرون اخی اشد و به ارزی و اشركه فی امری .

(سوره طه آیه ۲۸)

« خداوند! مرا وزیری عطا فرما: ای عظیم‌کس! کار که فرمودی نه کار آنست که به تنهایی بتوان کرد، مرا وزیری باید که مددکار من باشد مرا مساعدت نماید »

وزیر در اصطلاح حقوقی مقامی است غیر مسئول که در ری و ظایف سلطنت است قبل از استقرار حکومت دموکراسی و مشروطه، صدراعظم در مقابل مقام سلطنت مسئول شناخته شده و مورد بازخواست قرار می‌گرفت.

بنابراین در تعاریف وزیر به معنای همنشین خاص پادشاه دربار و حتی به معنی فتوا دهنده آمده است. در حکومت‌های مطلقه به تبع استبداد حاکم بر کشور دربار و وزیران نبش و شبش مشابهی را پیروی می‌نمایند و نظرات و مشاورات آنان بر اساس خواست و نظر حاکم صادر می‌گردد. زیرا در این گونه حکومت‌ها وزیر و وزراء با نظر مستقیم حاکم انتصاب می‌گردند و می‌بایست پیروی و مجری نظریات حاکم یا شاه باشند. در این جهت مردم همیشه وزیر را یک عامل اجرایی نظرات و خواسته‌های حاکم می‌دانستند و همانگونه که از استبداد حاکم بر کشور رنج می‌بودند انتصاب و انتخاب وزیر را نیز یکی از مهره‌های مهم اجرای آن استبداد تلقی می‌نمودند.

این گونه مسائل مختص یک کشور یا یک منطقه خاص نمی‌باشد و در کلیه حکومت‌های استبدادی و مطلقه در جهان متجلی می‌باشد و وزیران معمولاً در اختیار سلطان و سر سپرده احکام او می‌باشند و با پیدایش حکومت‌های دموکراسی انتخاب رئیس جمهور با رأی و نظر مردم صورت می‌پذیرد بلکه از طریق مجلس که نمایندگان منتخب مردم می‌باشند رأی اعتماد می‌گیرند.

تجربه در تاریخ ثابت کرده است که حکومت‌های مطلقه پادشاهی همواره در صدد اعمال قدرت و اجرای نظرات و روش‌های استبدادی خود بوده‌اند، حتی در رژیم‌های جمهوری که از طرف مردم یا براساس یک کودتا یا شورش قدرت را در دست می‌گیرند و می‌بایستی روش دموکراسی را بر پابرجا و استوار نمایند. متأسفانه به روش استبدادی دیکتاتوری متوسل می‌گردند.